

3. Европейский суд по правам человека: правила обращения и судопроизводства. Сб. ст. и док. / Под общей ред. А. В. Деменевой, Б. Петранова. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2001. – (Международ. защита прав человека; Вып. 1).
4. Grant T. D. International Dispute Settlement in Response to an Unlawful Seizure of Territory: Three Mechanisms / T. D. Grant // 16 Chi. J. Int'l L. 1 (2015).
5. Leckie S. The Inter-State Complaint Procedure in International Human Rights Law: Hopeful Prospects or Wishful Thinking / S. Leckie // Human Rights Quarterly, Vol. 10, 1988.

The article analyzes the institute of inter-state application / complaint for the protection of human rights. The provisions of the 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms on the procedure for filing an inter-state complaint are investigated. The practice of the European Court of Human Rights regarding the consideration of inter-state complaints is recognized.

Keywords: *Inter-State application, Inter-State complaint, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the European Court of Human Rights.*

УДК 341.232.7:351.77

Орінда Е. Н., ONE & Associates ADVOCATES

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЙ У СФЕРІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У БОРОТЬБІ З ЕПІДЕМІЯМИ ТА ПАНДЕМІЯМИ

У статті проаналізований розвиток концепцій у сфері міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з епідеміями та пандеміями. Систематизовано доктрину міжнародного права в сфері міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з епідеміями та пандеміями за науковими концепціями: 1) ВООЗ є основним координатором міжнародно-правового співробітництва у сфері боротьби з епідеміями та пандеміями; 2) основою ефективного міжнародно-правового співробітництва у сфері боротьби з епідеміями та пандеміями є доступ до лікарських засобів; 3) складовою права на здоров'я є забезпечення епідеміологічної безпеки держави; 4) свобода торгівлі є передумовою для міжнародно-правового співробітництва у сфері боротьби з епідеміями та пандеміями.

Ключові слова: епідемія, пандемія, доктрина міжнародного права в сфері міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з епідеміями та пандеміями, ВООЗ, епідеміологічна безпека держави.

Держави та міжнародне співтовариство з року в рік стикаються з проблемою розповсюдження епідемій та пандемій. Незважаючи на значний прогрес у медицині, епідемії та пандемії як і раніше, представляють реальну загрозу індивіду, суспільству і людству в цілому. Збереження людства є основною метою міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з епідеміями та пандеміями.

Епідемії та пандемії становлять загрозу епідеміологічній безпеці держав. Усвідомлення трансграничного характеру загроз привело до становлення міждержавного карантинного співробітництва у XIV столітті. Починаючи з XIX століття розширюється каталог міжнародно-правових заходів для боротьби з епідеміями та пандеміями, від скликання міжнародних конференцій та розробки міжнародних конвенцій у цій сфері до створення міжнародних організацій, у компетенцію яких входять питання боротьби з епідеміями та пандеміями. У 2005 р. ВООЗ створює спеціальний доповнений механізм боротьби епідеміями та пандеміями, який міститься у Міжнародних медико-санітарних правилах.

Міжнародне право у XXI столітті стикається з новими реаліями та викликами, у тому числі у сфері боротьби з епідеміями та пандеміями, які вимагають новітніх форм реагування та регулювання. Саме скоординовані дії міжнародного співтовариства шляхом використання міжнародно-правового інструментарію спроможні створити дієві механізми боротьби з епідеміями та пандеміями.

У монографії «Міжнародне право та інфекційні хвороби» Девід П. Фідлерт розглядає взаємозв'язок між інфекційними захворюваннями та популяцією людей [1]. Населення, що постраждало від захворювань, які викликали мікроорганізми. Мікробіологи та епідеміологи, як правило, не досліджують політичні виміри своєї діяльності. Монографія описує засоби міжнародного права, якими міжнародне співтовариство намагалося боротися з поширенням інфекційних хвороб. Дослідження стосується не тільки міжнародного права охорони здоров'я, але також права міжнародної торгівлі та міжнародного екологічного права. Дається Девідом П. Фідлертом короткий опис історії міжнародного права в галузі боротьби з інфекційними хворобами [1].

У сучасному контексті глобалізації міжнародної торгівлі, не кажучи вже про можливе виникнення біотероризму, важливо, щоб роль

міжнародного права була краще зрозумілою для міжнародного співтовариства, як вказує Девід П. Фідлерт [1]. Центральним для монографії є концепція мікробіологічної політики. Це являє собою суміш динаміки міжнародних відносин та особливу динаміку, викликану проблемами патогенних мікробів. По суті, це можна проілюструвати, розглядаючи напруженість між навантаженням на торгівлю та економічним розвитком, що виникають внаслідок проблем здоров'я та побоювань поширення інфекційних хвороб. Історично це добре було проілюстровано холерою, але в сучасному світі подібні проблеми викликають інші захворювання (наприклад, ВІЛ-інфекція). Отже, Девід П. Фідлерт виокремлює дві динаміки: 1) вплив інфекційного захворювання на міжнародні відносини; 2) вплив міжнародних норм на поширення та боротьбу з хворобами [1].

Оскільки глобалізація прискорюється, ті з нас, що стосуються здоров'я населення, все більше усвідомлюють, що наші місцеві проблеми закладаються у глобальному контексті, зазначає Девід П. Фідлерт [1]. Монографія «Міжнародне право та інфекційні хвороби» забезпечує основу для розуміння того, як міжнародне право та міжнародне право охорони здоров'я можуть допомогти чи перешкодити спробам контролювати поширення інфекцій [1].

У своїй статті Девід П. Фідлерт «Місія неможлива? Міжнародне право і інфекційні захворювання» вказує, що міжнародне право відіграло певну роль у тривалій історії зусиль держав щодо співробітництва у боротьбі з поширенням інфекційних хвороб. Численні багатосторонні договори та подальше прийняття ММСП державами-членами ВООЗ вказують на міжнародне визнання співробітництва, як важливого напрямку у боротьбі з інфекційними хворобами [2, р. 493]. Проте, як зазначає Девід П. Фідлерт, міжнародний правовий режим боротьби з інфекційними хворобами характеризується невідповідністю до проблем сучасності. Невдача ММСП стала більш тривожною з огляду на виникнення та повторне виникнення інфекційних захворювань. Саме з цієї причини, як вказує Девід П. Фідлерт міжнародно-правовий режим повинен адаптуватися до нових глобальних обставин [2, р. 494].

Девід П. Фідлерт проаналізував причини спалаху інфекційних хвороб у період 1969-1996 рр., та виокремив ряд факторів, впливаючих на поширення епідемій та пандемій, таких як: 1) здатність природи обходити антимікробні фармакологічні препарати та розвивати лікарську стійкість; 2) громадське здоров'я, медичне, наукове

та політичне самовдоволення; 3) глобальні подорожі; 4) міжнародна торгівля; 5) громадянські війни та рухи біженців; 6) деградація навколишнього середовища; 7) зміни у поведінці людей (насамперед сексуальної поведінки); 8) урбанізація; 9) бідність; і 10) погіршення інфраструктури громадського здоров'я [2, р. 494]. Ця комбінація явищ свідчить про те, що у світі все більше розвиваються умови, які дозволяють процвітати патогенним мікроорганізмам, які можуть спричинити глобальну епідеміологічну катастрофу.

У наступній статті «Виникаючі тенденції міжнародного права щодо глобального контролю за інфекційними захворюваннями» Девід П. Фідлерт доводить, що глобалізація створює проблеми для політики інфекційних хвороб, які мають горизонтальний та вертикальний характер [3, р. 283]. Горизонтальні виклики становлять проблеми, що виникають між державами із глобального мікробного трафіку. Вертикальні проблеми, такі як неефективний механізм моніторингу, є проблемою, з якою стикаються держави на своїй території, що потребує дій у межах держави. Держави не можуть вирішувати горизонтальні та вертикальні проблеми, не співпрацюючи один з одним. Односторонні зусилля мають обмежений вплив, коли джерело проблеми виходить за рамки національної юрисдикції. Механізми міжнародного співробітництва, включаючи міжнародне право, мають вирішальне значення для реагування на обидва типи викликів [3, р. 283].

Як доводить Девід П. Фідлерт, перехід від класичного до торговельного режиму в період після 1945 року ознаменував розробленням нових систем міжнародного регулювання, що зосереджує свою увагу на вертикальних стратегіях громадського здоров'я [3, р. 288]. Ці підходи спрямовані на реформування того, як держава регулює сферу охорони здоров'я на своїй території. «Режим м'якого права» – це рекомендації, практика та політика, розроблені міжнародними організаціями охорони здоров'я для прийняття державами [3, р. 288]. Такі норми не є юридично обов'язковими, тому вони становлять декларативний припис, а не жорстку норму. ВООЗ створила безліч норм, які мають рекомендаційний характер, а не зобов'язуючий договірний.

У статті О. Оджинама «Глобалізація інфекційних захворювань, міжнародного права і Всесвітньої організації здоров'я: можливості для синергії в глобальному управлінні епідеміями», вказується, що «Ми зустрічаємося, коли ми боремося, щоб перемогти SARS – першу нову епідемію XXI століття. ... Глобалізація хвороб та загроз для

здоров'я означає глобалізацію боротьби з хворобою. ... Події останніх декількох тижнів також спонукають нас уважно поглянути на інструменти національного та міжнародного права. Чи йдуть вони в одному ритмі з стрімко мінливим світом?» [4]. О. Оджинам акцентує увагу, що «сьогодні в взаємопов'язаному світі бактерії та віруси подорожують майже так само швидко, як електронна пошта та фінансові потоки. Глобалізація зв'язала Бужумбура з Бомбеєм та Бангкоком до Бостону. ... Не існує жодних неприступних стін між здоровим, добре годованим та благополучним світом, та іншим – хворим, недоїданими та збідненим. Глобалізація скоротила відстані, розбила старі бар'єри та пов'язала людей. Проблеми на півдорозі навколо світу стають проблемою кожного» [4].

Останнє транснаціональне поширення серйозного гострого респіраторного синдрому (SARS), як зазначив Брундтланд, заперечив нормативну ортодоксальність структур управління Вестфаллю – «інструменти національного та міжнародного права», оскільки вони взаємодіють з мікробними силами в динамічному та надзвичайно складному глобалістичному світі держав та недержавних акторів, як констатує О. Оджинам. «Перший поствестфальський патоген», не лише підкріпив пророцтва, що склалися з часом, показниками «глобалізації громадського здоров'я», але епідемії також дали можливість розробити нове синергетичне управління між різними учасниками, оскільки інфекційні хвороби продовжують взаємодіяти з людьми в національному, міжнародному, транснаціональному та глобальному контексті, як вказує О. Оджинам. Глобалізований характер виникаючих і повторно виникаючих збудників, на думку експертів глобалізації громадського здоров'я, не вважають геополітичні кордони національних держав. Незважаючи на несуттєвість державного суверенітету до мікробних загроз у глобалізованому світі, сучасне міжнародне право все ще діє як класичне міждержавне право в рамках міжнародної системи, виключно заснованої на коаліцію національних держав.

В статті «Глобалізація інфекційних захворювань, міжнародного права і Всесвітньої організації здоров'я: можливості для синергії в глобальному управлінні епідеміями» досліджується мандат Всесвітньої організації охорони здоров'я і стверджується, що динамічний процес глобалізації створив можливість для організації ефективної взаємодії з багатьма учасниками в здійсненні її правових повноважень [4]. Конституційні положення містяться в Конституції

ВООЗ, що стосуються регуляторних підходів до нагляду за транснаціональними захворюваннями та авторитету Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я, повинні, у міру необхідності, реагувати на реалії сучасної міжнародної системи, що піддаються впливу глобалізації, в якій більше немає національних держав, єдиних учасники міжнародних відносин. Правові та регуляторні стратегії ВООЗ повинні трансформувати традиційні міжнародно-правові підходи до управління захворюваннями на «поствестфальське управління охороною здоров'я»: використання формальних та неформальних джерел з боку державних і недержавних суб'єктів, «жорсткого» права (договорів і правил), і «м'якого» права (рекомендації та резолюції) у глобальному управлінні охороною здоров'я.

Стаття «Глобалізація інфекційних захворювань, міжнародного права і Всесвітньої організації здоров'я: можливості для синергії в глобальному управлінні епідеміями» розділена на чотири частини [4]. Розділ А містить вступ та огляд впливу глобалізації на громадське здоров'я. Розділ В досліджує мандат Всесвітньої організації охорони здоров'я як спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй та актуальність міжнародного права в роботі організації. Висвітлюється правові повноваження ВООЗ, викладені в її Конституції. Розділ С оцінює обіцянки та проблеми однієї з правових / регуляторних стратегій ВООЗ щодо глобального управління охороною здоров'я: ММСП. Стверджується, що ММСП необхідно перетворити на нову структуру регулювання державами систем охорони здоров'я в поствестфалії, щоб стати актуальною. Захворювання, що не дотримуються національних кордонів національних держав, та модель управління, що використовується ВООЗ під час спалаху ТОРС, показала, що вестфальська модель, на якій засновані ММСП, стає несуттєвою в епоху глобалізації суспільного здоров'я. Розділ D вивчає спалах ВІЛ-інфекції та стверджує, що уроки від SARS надають можливість синергії у глобальному управлінні здоров'ям між державами, міжнародними організаціями, такими як ВООЗ та недержавними суб'єктами.

У дисертаційному дослідженні «Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я» Н. В. Хендель робить висновок, що одним із міжнародно-правових механізмів боротьби з пандеміями та епідеміями є нормотворча діяльність ВООЗ у сфері співробітництва щодо подолання та профілактики інфекційних захворювань [5, с. 89]. Також зазначає дослідниця, що правове співробітництво ВООЗ з боротьби з інфекційними захворю-

ваннями не зводиться тільки до ММСП, крім них діє низка резолюцій Організації, у яких містяться положення, які доповнюють окремі статті, розділи і пункти Правил, роз'яснюючи їхній зміст та розкриваючи механізм їх імплементації [5, с. 90].

Міжнародно-правове співробітництво у боротьбі з епідеміями та пандеміями можливо шляхом гарантування права на доступ до лікарських засобів. Дане питання розглядалося у дисертації О. В. Пасечник «Інтеграційно-правове регулювання обігу лікарських засобів у Європейському Союзі», де вказувалося, що центральна роль профілактики, особливо через пропагування здорового способу життя та зміцнення систем охорони здоров'я в рамках всеосяжного підходу до лікування інфекційних і неінфекційних захворювань [6, с. 23].

Доктрину міжнародного права в сфері міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з епідеміями та пандеміями можна систематизувати за науковими концепціями: 1) ВООЗ є основним координатором міжнародно-правового співробітництва у сфері боротьби з епідеміями та пандеміями; 2) основою ефективного міжнародно-правового співробітництва у сфері боротьби з епідеміями та пандеміями є доступ до лікарських засобів; 3) складовою права на здоров'я є забезпечення епідеміологічної безпеки держави; 4) свобода торгівлі є передумовою для міжнародно-правового співробітництва у сфері боротьби з епідеміями та пандеміями.

Бібліографічний список:

1. Fidler D. P. *International law and infectious diseases*. Oxford: Oxford University Press, 1999. 416 p.
2. Fidlert D. P. *Mission impossible? international law and infectious diseases*. *Faculty Publications*. Paper 751, 1996.
3. Fidler D. P. Emerging trends in international law concerning global infectious disease control. *Emerging Infectious Diseases*. 2003. Vol. 9, № 3. P. 285–290.
4. Aginam O. Organization: opportunities for synergy in global governance of epidemics. URL: <http://www.nesl.edu/userfiles/file/nejicl/vol11/Aginam%20final.doc>
5. Хендель Н. В. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. 256 с.
6. Пасечник О. В. Інтеграційно-правове регулювання обігу лікарських засобів у Європейському Союзі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. 283 с.

The article analyzes the development of concepts in the field of international legal cooperation in the fight against epidemics and pandemics. The doctrine of international law in the field of international legal cooperation in the fight against epidemics and pandemics on scientific concepts is systematized: 1) WHO is the main coordinator of international legal cooperation in the field of the fight against epidemics and pandemics; 2) access to medicines is the basis of effective international legal cooperation in the field of the fight against epidemics and pandemics; 3) component of the right to health is providing epidemiological security; 4) freedom of trade is a prerequisite for international legal cooperation in the fight against epidemics and pandemics.

Keywords: *epidemic, pandemic, doctrine of international law in the field of international legal cooperation in the fight against epidemics and pandemics, WHO, epidemiological security of the state.*